

Yayıncının Açıklaması

Vassaf Bey Esendal'ın üçüncü romanıdır. Konusu, kişileri, yeri ve zamanı bakımından *Ayaşlı ile Kiracıları* romanıyla aynı dönemde, 1930'larda yazıldığı anlaşılmaktadır. Yazarın tüm yayın hakları Bilgi Yayınevi'ne geçtikten sonra, vârisleri tarafından yayınevine teslim edilen müsveddelerden ilk kez Nisan 1983'te yayımlanmıştır.

Romanın yarım mı kaldığı yoksa tamamlandığı halde basım aşamalarında kayıplara mı uğradığı konusunda farklı söylentiler vardır. Esendal'ın ilk yayıncısı Salim Şengil, "birisi el yazısı, üç kopya doktilo ile yazılmış nüshaların çocuklarında olması gerekir" diyerek romanın tamamlanmış olduğunu belirtmiştir. Romanın ilk basımında editörü Muzaffer Uyguner'in açıklaması ise şöyledir: "Yazar, hemen her yönüyle yetkin bir roman olan *Vassaf Bey*'e verdiği özel önem nedeniyle, ilk bölümler üzerinde ikinci bir çalışma yapmıştır. Bu yeni girişim romanı daha da pekiştirmiş, gerek olay dokusu, gerekse başkışiler, Türk yazınında ilk kez rastlanan bir derinlik kazanmıştır. Başta edebiyat tarihçileri olmak üzere bütün sanat çevrelerini yakından ilgilendireceği kuşku götürmeyen bu ikinci çalışma genç kuşaklara bir sanat eserinin hangi evrelerden geçtiğini göstermesi bakımından da büyük önem taşımaktadır. Bu düşüncelerle *Vassaf Bey*'in ikinci yazımını da romanın sonuna eklemeyi bir görev sayıyoruz. Bu not, romanın kayıp bölümünün ortaya çıkarılması için sanat çevrelerine bir çağrı niteliği de taşımaktadır."

Bu değerli eser yayına hazırlanırken hem yazıldığı dönemin dil anlayışı korunmaya çalışılarak hem de yazarın yeni Türkçenin gelişimini titizlikle izlemesi dikkate alınarak günümüz okurunun alışkın olduğu yeni yazım ve noktalama biçimleri uygulanmıştır.

Vassaf Bey, Konuşmalar, Mektuplar bölümlerine "Vassaf Bey" öyküsünün eklenmesiyle oluşturulmuş bir roman.

Yapı Kredi Yayınları

Vassaf Bey

KONUŞMALAR

İki arkadaş. Biri genç bir kız. Yargıtay'dan emekli Hayri Hakveren'in kızı, yirmi üç yaşlarında Perihan. Sevimli, güzel bir kız. Öteki, gene o yaşlarda Behice adında güzel bir kadın. Ölmüş bir albayın kızı. Bankalardan birinin hesap işleri müdürü Nihat Akça'nın da karısı. İki yıllık evli. Sekiz aylık da bir kızı var.

Bir temmuz günü kuşluk saatlerinde, Ankara'nın Yenişehir'inde Nihat'ın Yuva Sokağı'ndaki evinde mutfağın yanındaki aralıkta konuşuyorlar.

Perihan diyor ki: "Sen ama iç sıkacak kadar hamarat oldun artık!"

Behice güldü: "A, o nasıl lakırdı öyle" dedi.

— İşte öyle... Hadi bırak şu ütüyü de konuşalım.

— Konuş şekerim, benim ütümün sana ne zararı var?

— Benim başım ağrır, hem burası sıcak.

— Pencereyi açiver.

— Canım banka müdürünün karısı ütü yapar mı?

— Ya ne yapar? Aşçı kadın bizi beğenmedi gitti. Belkıs da İnci'yi gezdirmeye çıktı. Sen benim yerimde olsan ne yaparsın?

— A, bankaya telefon ederim: "Birini bul ütü yaptıracağım" derim. Bulsun, işi ne! Kendim de yatağın üstüne uzanır kitap okurum.

— Oh, ömrüne bereket! Ya bankadaki kızar da çat diye telefonu kaparsa?

— Adam sen de, çamaşırları toplar kolacıya yollarım, hem yıkar hem de ütülerler.

— Parlak! Bunları yeni mi düşündün?

— Hadi, hadi bırak şu ütüyü de konuşalım.

— Konuş kızım. Benim ütümün sana ne zararı var?

— Bu aralıkta mı?

— Niçin? Dedikodunun en iyisi böyle yerde olur.

- Benim dedikodu yapacağımı nereden biliyorsun?
- Koca lakırdısı mı edeceksin?
- Ederim ya... Benim başka düşündüğüm yok ki! Yavaş yavaş tiryakisi oluyorum. Bir yerde koca lakırdısı olmazsa içim sıkılıyor. Sen zavallı, onun tadını duyamadan ütüyü kavuştun, keyfin yerindedir.
- Behice güldü: “Darısı senin başına!” dedi.
- Bu Ankara’da Tezveren Dede de yok ki adak adayayım. Kâmuran bile koca buldu da ben bulamadım.
- Hangi Kâmuran’ı söylüyorsun? Bilemedim.
- Canım Naci beylerin evlatlığı yok mu?
- Ha, onun adı Kâmuran mı? Kime varıyormuş?
- Bir kaymakam bulmuş.
- Kendi mi bulmuş?
- Kendi bulmuş ya. Kaçacak bile olmuş da Naci Bey, “Biz verelim, hiç kaçma” demiş. Hanımı kızıyordu: “Tam işe yarayacağı çağa kadar besle, bıraksın seni kocaya kaçsın...” diyor. Kız kaymakam koca bulur da kaçmaz olur mu? “Ben bile kaçardım” diyecektim, kendimi tuttum.
- Kaçtığı herif nasıl şey acaba?
- Hiç fena değil. Biraz boyu kısarık ama Kâmuran’a göre koca. Kızı bir yere çıkarmazlar. Bakkaldan eve, evden bakkala. Kız kocayı evle bakkal arasında buldu. Ben her gün sokak sürterim, tanımadığım kimse de yoktur, yüzüme tatlı bakana rast gelmedim.
- Yok devenin başı! Kim bilir kaç yüz sulu herif bakıp sırtmıştı.
- Ama hiçbiri beni almaya kalkışmadı.
- O da doğru değil, Cezmi seni istemedi mi?
- İlâhi Behice, söylediğin söze bak! Cezmi birine demiş ki: “Bu kız hoşuma gidiyor, vereceklerini bilsem gider isterdim”. Bunu kime dediği de belli değil. Bu söz Güzide Halamın kulağına gelmiş. Onu da kim getirmiş, o da bilinmiyor. Ama herkese, “Cezmi Perihan’ı istiyor!” diye yaydı. Cezmi de hiç aldırmadı. Sen de bunu kocaya istenmek mi sayıyorsun? Beğendim doğrusu... Akıllı kızsın.
- Helbet akıllı kızım ne beğenmiyorsun!
- Beğenmem ya. Hadi bırak şu ütüyü de içeri gidelim.
- Şimdi kocam gelecek, beni ütü yaparken görsün!..

— Aile saadeti filminden bir sahne değil mi? Ayol herif hizmet-
çiden hoşlansaydı bir ahretlik alırdı.

— Ben kocamın yoluna saçımı süpürge ederim!

— Kocan da süpürgeден hoşlanıyor desene!..

— Hoşlanıyor da söz mü? Ölüyor, bayılıyor.

— Ah ne olurdu, şöyle bir alık herif de ben bulsaydım.

— Sen beğenip varmazdın ki.

— Yalan değil. Ne yapayım, alçakgönüllü değilim. “Olunca bir
koca olsun” derim.

— Bekle biraz da bahtın açılsın!

— Ben beklerim ama yıllar beklemiyor.

— Yıllar beklemiyor da, sen de koca karı oldun da, evde kaldın
değil mi?

— Eh, şimdilik kalmadıksa da yolundayız. Sıtkı Bey’in kız kar-
deşlerini düşün! Çirkin kadınlar da değil. Babaları varlıklıymış.
Kırıntıları, paraları da var. Kardeşleri de bunları beklemiş olacak.
Çeyiz yapmışlar beklemişler. Görsen neler var. Kapılarını çalan
olmamış. Evde bir temizlik, bir temizlik. Hem o evdeki besleme
kız hem de kendileri, yorulup hasta düşünceye kadar temizlik
yapıyorlar. Allah vermesin! Evlerine bir misafir gitse arkasından
bir temizlik. Korkmuyorum dersem inanma. Düşün, biri altmış
yıl beklemiş, öteki de hiç olmazsa elli yıl. Giyinişlerine bakarsan
belki bu gün de bekliyorlar. Bu altmış yıl nasıl geçmiş? İşte benim
gibi. Benim de geçiyor. Yıllar ne olacak, geçip gider. Ben daha koca
bulacağım diye düşünür dururum.

— Aman Perihan! Sen hep işi böyle azıttırsın. Daha yaşın yirmi
bir, hemen kırk yaşına, elli yaşına girer Sıtkı Bey’in kız kardeşleri
de olursun. Daha dur bakalım. Önde ablan var.

— Yanlışın var. Benim yaşımda dolu dolu yirmi üç. Kocaya da bu
yıllarda varılır. Benim önümde dört beş yılım var. Bu yıllarda ko-
caya varamadın mı kendine bir iş aramalı, anladın mı? Sen ablama
bakma, onu isteyenler çok oldu. Bu gün de istiyorlar. Elinde işi de
var. Kocaya varamazsa yargıçtır. Ben neyim? Hiç. Güzide Halamın
her gün başının etini yiyorum, “Bana bir koca bul” diye. Açık söy-
lemiyorum ya! O anlıyor. Ama bulunmuyor ki!

— Bulunsa da bakalım varacak mısın?

— Evet, varacak mıyım? Varmaya çalışacağım ama, kim bilir,
hoşuma gitmeyen bir adama da varmak istemem.

— İstemezsen acele etme!
— Sen kocaya vardın da ne rahat konuşuyorsun. Beni şimdi beğenmezlerse otuzundan sonra mı beğenecekler?
— Birini tanısam kulağından tutup getireceğim!
— Behice, akşam şeytanlar kulağıma neler söyledi biliyor musun?
— Ne söyledi?
— Şu Vassaf Bey beni almaz mı?
— Hoppalaa! Bu da nereden çıktı? Baban yaşta adama mı varacaksın?
— Ne olur?
— Sen kaçırmışsın kızım, kendini büyük pabuçluya okut!
— Niçin kaçırmış olayım? Cumhuriyet balosunda sen değil miydin, “Bu ihtiyara bayılıyorum!” diyen?
— Hay Allah cezanı versin, böyle demekle hemen o adama varmaya mı kalkarlar. Yakışıklı, temiz giyiniyor. Hoşuma gitti, “Ne güzel adam” dedim. Nezihe de arkasından baktı: “Yirmi yıl önce gelmiş” dedi. Senin adama kötü gözle bakacağın aklıma bile gelmedi.
— Yediği naneye bak, kötü gözle baktım da ne yaptım?
— Daha ne yapacaksın, kart, yetmiş yaşında adama göz koymuşsun!
— Ya siz, ortalığın körpe çocuklarına göz koyuyorsunuz ya!
— A, Allah’tan kork, ben kimin genç çocuğuna göz koydum?
— Ha, unuttun değil mi? Neydi o dazlak kafalı şair?
Behice güldü:
— Ah evladım, dedi, Aziz olacak ayol! Pek de şeker şeydi.
— Ya Nezihe’nin yelken kulağı!
— Şeyda!
Perihan orada bulduğu bir sandalyeyi çekip oturdu. Lisede tanıdıkları çocukları hatırlayıp gülüştüler. Sonra bir aralık söz yeniden Vassaf Bey’e döndü. Perihan, eğer alırsa Vassaf Bey’e varmayı iyice aklına koymuş: “Ben, diyor, genç bir kocaya varıp onunla uğraşamam.”
Behice de bunu anlamıyor, “Canım, herkes genç kocaya varıp da ne uğraşıyor?” diyor.
— Ne uğraşıyor var mı? Senin evin var mı? Yok. Kocanın da yok. Bir ev kurmaya çalışacaksınız. Kız büyüyecek, arkasından biri daha...

— Yanlışın var. Bizim evimiz kurulmuş. Her şeyimiz de var. Ama kira eviymiş. Eh, olsun, oturup günümüzü geçiriyoruz ya. Hiç ev kurmayı düşündüğüm yok!

— Sen düşünmezsin de ben düşünürüm. Senin kocan bir de gezginci olsa? Bugün burada yarın bilmem nerede?

— Eh, sen de gezginci olanına varma!

— Yarın kocan da havalanır, başlar seni asmaya!

— Asacağı var, asmayacağı var.

— Hiç asmayacağı yok. Bir kadın alıp da başka kadın yüzüne bakmamış bir tek erkek gösterebilir!

— E, azacak olunca senin Vassaf Bey de azar.

— Onun azacağı mazacağı kalmamış.

— E, onu da koca mı sayacaksın?

— Koca ya. Bizim memleketimizin en akıllı en hatırı sayılır adamlarından biri.

— Kocalık akılla mı? Sen de seçme söylemesene!

Burada iki arkadaş arasında gizli kalacak bir konuşma oldu. Bu konuşmanın sonunda Perihan diyor ki:

— Ben her şeyi hesaba katarak ona varacağım, ben de ona genç bir erkek diye varmıyorum ya!

— Canım böyle saçma şey olur mu?

— Niçin olmasın? Şimdi kocam var mı? Oturuyorum ya. Her kadın bir erkekle mi yaşıyor? Güzide Halam yirmi beş yaşında dul kalmış, bir daha da erkek yüzü görmemiş. Ne olmuş?

— Sen onu halana sor.

— Hiç sormam. Gül gibi yaşamış. Daha da yaşayacak.

— Hem bakalım böyle yaşamayı o adam ister mi?

Perihan düşünceli:

— Evet, dedi, onu bilmiyorum.

— Bu kadar yıllar bekâr yaşamış, şimdi evlenir de rahatını bozar mı?

— Ben onun rahatını bozmam ki.

— Canım Perihan çocuk musun? Bir adamın evine genç bir kadın girer de rahatı bozulmaz olur mu?

— Beni anlayınca kadar belki rahatsız olur. Sonra idare ederim.

Bu konuşma uzar giderdi. Behice'nin kızını getirdiler, ikisi de çocuğu sevip okşamaya başladılar, sonra Nihat geldi. Perihan'ı yemeğe alıkoymak istediler, Güzide Halasına gideceğini söyleyip ayrıldı.

Yaprakların sararıp da dökülmedikleri, güneşli, ılık bir güz gününde öğleden sonra, Yenişehir'den Fidanlık'a inen yolun başında Perihan, Vassaf Bey'e rast geldi. Durup konuştular. Vassaf Bey kızdan nereye gittiğini sormuş olmalı ki Perihan, "Güzide Halama gidiyorum" dedi. "Evde oturmaktan sıkılıyorum. Sabahleyin de Güzide Halamdaydım, şimdi de gene oraya gidiyorum. 'Ne var ne yok?' diye soracağım. Yeni bir şey olmadığını biliyorum ama gene soracağım. Sonra da somurtup oturacağım. Yapacak esaslı bir dedikodu bile yok. Can sıkıntısından düşüp öleceğim diye korkuyorum."

Vassaf Bey gülümsedi: "Çok sıkılmışsınız" dedi.

— Ya, bilmezsiniz ne kadar üzüldüyorum. Hiçbir işe bakamıyorum. Bizim ev tasa kuyusu gibidir. Annem zararsız dedikodu yapmayı bilmez. Birini çekiştirecek olsa kıyasıya söyler. En sevmediği de Güzide Halamdır. Hiçbir sözü yoktur ki bir ucu Güzide Halama dokunmasın. Ben de halamı çekiştirdiğini istemem. Ağır söylerim, sonra odama çekilir ağlarım. Babamla oturup konuşuyorduk, iyiydi. Siz onu bu yakında görmediniz değil mi? Aman korkunç bir politikacı oldu. Üç beş emekli Sabri Beylerde toplanıyor, ortalığı düzeltiyorlar. Bir gün Sabri Beylere uğrasanız dinlersiniz! Geçende, "Yeni Parti gelirse bütün emeklileri saylav seçtireceklermiş!" dedim, bana kızdı: "Mebuslukta gözü olanın gözü çıksın" dedi. "Aaa, Allah saklasın, yaşım dolunca ben bile adaylığımı koyacağım" dedim. "İnanırım," dedi, "bundan sonra iyi gün göreceksiniz ya!" Çekildi, odasına gitti. Ondan beri benimle politika konuşmuyor. Dün gece ben halamdaydım, ablama hükümeti çekiştirmiş.

Biraz sustuktan sonra Perihan, Vassaf Bey'den sordu:

— Siz nereye gidiyorsunuz? dedi

— Hiç, akşam gezintisi.

— Ben de gelsem sizi rahatsız eder miyim?

— Aman rahatsızlık ne demek. Aranıp da bulunamayan bir arkadaş!